

6

Vstávanie z kolien

Po odovzdaní jarlyku v Kremli v roku 1999 sa v Rusku ďalej žilo podľa učebnice, ktorú napísali profesori KGB pre agentov tajných služieb – išlo o provokácie, falšovanie volieb, úplatky, kompromitácie, mediálnu agitáciu, špinavé politické stratégie, tajné otravy, verejné popravy, hybridnú vojnu a pod.

Krajina bola otvorená špeciálnym operáciám. Malá úspešná vojna bola osvedčeným prostriedkom, stačilo len neprehrať. Kolegovia z FSB (nástupnícka organizácia KGB) sa postarali o úspešný začiatok. V septembri 1999 otriasla Ruskom vlna bombových útokov na obytné domy v Moskve a ďalších mestách a vyvolala všeobecné pohoršenie. V zrútených bytových domoch zahynulo 293 ľudí a viac ako tisíc bolo zranených. Bývalý šéf FSB, premiér Putin, obvinil z útokov čečenských teroristov. To bola zámienka na začatie druhej čečenskej vojny. Vystrašené obyvateľstvo nadšene privítalo vojnu proti terorizmu. Pred rokom o ňom nikto ani nechýroval, teraz sa zjavil Putin ako spasiteľ Ruska.

Hoci jeho ľudí prichytili v suteréne obytného bloku v Riazani in flagranti aj s výbušninami, nasledovalo oficiálne vysvetlenie, podľa ktorého išlo o „cvičenie“. Krátko nato zavraždili poslanca Štátnej dумы Sergeja Jušenkova a zná-

meho novinára Jurija Ščekočichina, ktorí požadovali verejné vyšetrovanie. Prvého zastrelili pred jeho domom, druhého otrávil.

Čečenskom sa prehnal neľútostný parný valec smrti. Krajina bola prakticky zrovnaná so zemou. Počet zabitých sa odhaduje až na 200 000. Po tejto genocíde sa v roku 2003 v republike konalo referendum. Podľa oficiálnych výsledkov hlasovalo 95,5 percenta obyvateľov za zotrvanie v Ruskej federácii.

Takto sa začalo „vstávanie z kolien“. Kedysi chceli ľudia v Nemecku čo najrýchlejšie zabudnúť na „hanbu Versailles“. V Rusku zase chceli čo najrýchlejšie zabudnúť na rozpad sovietskeho impéria, „najväčšiu geopolitickú katastrofu 20. storočia“.

Putinovým prvým oficiálnym činom bolo opätovné zavedenie sovietskej hymny, ktorú predstavil Stalin v roku 1943 a potom ju v roku 1991 zrušili. Sergej Michalkov, autor pôvodného textu hymny (s veršom „Stalin nás vychoval k vernosti národu“) aj jej upravenej verzii za Brežneva (verš sa zmenil na „Na správnu vec podnietil národy“), napísal teraz tretí variant („Rusko – náš posvätný štát“). Armáda vyfasovala späť červenú sovietsku zástavu so sovietskou hviezdou. Nový cár sľúbil ľuďom to, čo chceli: stabilitu, poriadok a to, že ríša bude mohutnieť. Z Ruska „divokých deväťdesiatych rokov“ sa nám rovno pred očami vyzrážalo nové impérium ako z mlieka tvaroh.

Dvadsaťte storočie bolo storočím, v ktorom sa rozpadli posledné impériá. Najväčšie z nich, britské impérium, oficiálne prestalo existovať v roku 1997, keď Hongkong prešiel pod správu Číny. Ľudstvo vstúpilo do 21. storočia bez tohto historického bremena. Kazila to len jedna krajina. Ruské impérium sa v 20. storočí rozpadlo dvakrát, v roku 1917 a v roku 1991, ale proces rozpadu sa zakaždým zmenil na polorozpad. Moskovský ulus vždy nachádzal vnútorné zdroje sily, aby sa mohol zrodiť znovu v novej koži. Andrej Amalrik,

ktorý koncom šesťdesiatych rokov predpovedal rozpad Sovietskeho zväzu, napísal: „Tak ako prijatie kresťanstva predĺžilo život Rímskej ríše o tristo rokov, prijatie komunizmu predĺžilo život ruskej ríše o niekoľko desaťročí.“ V novom tisícročí ulus využil novú podobu.

Jasné ideologické posolstvá minulých vtelení moskovského ulusu, ako napríklad „pravoslávie, samoderžavie, národnosť“ a „proletári všetkých krajín, spojte sa!“, nahradili hybridné heslá „diktatúra práva“, „inštitucionálna mocenská vertikála“ a „riadená demokracia“ v duchu tejto doby. V podstate išlo o to isté. Mesiášska idea sa scvrkla na tvrdenie, že Rusko je poslednou baštou morálnych princípov, tradičných národných, kultúrnych, náboženských a dokonca aj sexuálnych hodnôt, ktoré sa na Západe vytratili. Samotným Rusom to úplne stačilo. A „Gayropa“, ako sa zdalo, by aj tak nikdy nebola schopná pochopiť „našu duchovnosť“.

Všetko, čo ľuďom v nepokojných deväťdesiatych rokoch chýbalo, sa im vrátilo prostredníctvom televíznej propagandy. Svet sa stal dvojfarebným. Dozvedali sa, že časom nepokojov, keď Západ ponížoval Rusko, konečne odzvonilo. Prezident vzkriesil krajinu a tá povstala ako fénix z popola. Rusko „sa zdvihlo z kolien“ a opäť sa ocitlo zoči-voči Západu. Konflikt so Západom predstavuje hodnotový konflikt. Takmer celý svet sa podrobil hlavnému zloduchovi, iba Rusko sa dokáže vzoprieť USA pod vedením silného muža s obnaženým svalnatým hrudníkom.

V starovekom Egypte považovali faraóna za syna boha slnka a živé stelesnenie Hora. Starí Egypťania verili, že svet sa skladá z dvoch častí – z černoze, úrodného Egypta, ktorému vládne faraón alias Hor, boh neba a slnka, a červenejej púšte, ktorá zasa patrí Sutechovi, bohovi chaosu, vojny a smrti. Takýto svetonázor tvrdošijne vštepovali po celé roky večer čo večer do hláv obyvateľom Ruska – černoze je svätá Rus a jej prezident je stelesnený faraón, kým červená púšť je Západ, rozsievajúci len vojny a smrť.

Diktatúra nemôže existovať bez kultu diktátora. Slávne slová Rudolfa Hessa „Hitler je Nemecko a Nemecko je Hitler!“ zopakoval takmer doslova predseda Štátnej dumy: „Putin je Rusko. Rusko bez Putina neexistuje. Každý útok na Putina je útokom na Rusko.“

Putin je posvätný, pretože moc je posvätná. V ruskej cirkvi sa všetky sakrálné úkony vykonávajú za zatvorenými dverami oltára. Svetskí ľudia nemajú k svätostánku žiadny prístup. Sviatosti moci sa udeľujú rovnako tajne, za zatvorenými dverami. Moc je od ľudí oddelená ikonostasom, obklopená tajomstvami. Preto je aj súkromný život diktátora zahalený tajomstvom. A Stalin ani Putin nie sú ženatí so žiadnou smrteľníčkou, ale s Ruskom.

Ruská moc zo svojej podstaty nemôže byť transparentná ani otvorená. Vždy, tak ako v minulosti, sa budeme môcť len dohadovať a domnievať, čo sa deje v čiernej skrinke za múrmi Kremľa a ako sa tam prijímajú rozhodnutia. Komunikácia medzi Kremľom a profánnym svetom je založená na signáloch. Ľudia čakajú na tajné signály. V tom, čo sa otvorene hovorí, potom hľadajú zakódované odhalenia.

Vo víťazstvách alebo v porážkach ríše sa ukáže, či je cár skutočný, alebo sedí na tróne niekto nesprávny. Jeľcina nemiloval ruský boh. Nedokázal si podmaniť ani Čečencov. Na druhej strane Putin je skutočný a aj zvýšenie cien ropy bolo jasným požehnaním jeho moci. Miliardy, ktoré akoby padli z nebies, priniesli Rusku začiatkom roka 2000 relatívnu prosperitu a boli považované za jasný dôkaz toho, že tvrdá ruka, ktorá nahradila „sračkokraciu“ prostredníctvom „vertikály moci“, bola milosťou od samotného Boha.

K panteónu tretej ruskej ríše patria svätci dvoch predchádzajúcich ríš, cárskej a sovietskej. Sú nimi Mikuláš II. a Felix Dzeržinskij, zakladateľ tajnej služby. Nejde o žiadnu kognitívnu disonanciu, hoci Dzeržinskij sa stal symbolom tyranie, ktorej padol za obeť aj posledný cár a jeho rodina. Pravdupovediac, to by malo viesť k zmätku a rozkolu vo vedomí ľudí:

revolúcia, zvrhnutie monarchie, poprava detí zastrelením, to všetko sa odsudzuje ako zlo, ale vodca organizácie, ktorá túto vraždu vykonala, sa vyzdvihuje ako „vynikajúci štátnik“. Nelogické paralelné uctievanie obete a vraha si všimnú iba ľudia zvonka. V Rusku nemožno v uctievaní týchto dvoch osôb vidieť žiadne protirečenie, pretože tu sa oslavuje kult moci ako taký. Mikuláš bol cár, symbol moci, preto mu bolo treba vzdávať hold, nie zvrhnúť ho alebo dokonca zabiť. Dzeržinskij slúžil moci, ochraňoval ju pred nepriateľmi, preto nie je kat a vrah, ale príkladný poddaný. Aby si človek udržal moc, môže a smie urobiť čokoľvek. Ešte v škole nám učitelia vysvetľovali: cárske deti sa mohli stať živým príporom Bielej armády, takže predstavovali hrozbu pre novú moc, a preto ich – celkom logicky – bolo treba zabiť.

Tajná služba nedodávala len personál na najvyššie posty v Rusku. V novej hierarchii boli obsadené bývalými dôstojníkmi KGB takmer všetky vedúce pozície. KGB bola jadrom represívneho aparátu, ktorý terorizoval obyvateľstvo, poľoval na disidentov, prenasledoval všetkých slobodomyselných a šikanoval aj ruskú pravoslávnu cirkev. Súčasní ruskí vládcovia počas svojej predchádzajúcej kariéry zo všetkých síl bojovali proti ruským národným hodnotám, ktoré teraz nekompromisne obhajujú.

V novom Rusku sa tajná služba FSB-KGB-NKVD-ČEKA stala pýchou národa. Storočnica tejto vražednej organizácie sa niesla v znamení veľkých osláv, prezident v slávnostnom príhovore k svojim kolegom poznamenal: „A nech sa časy akokoľvek menili, absolútna väčšina ľudí, ktorí si vybrali toto ťažké povolanie, bola vždy skutočnými zástancami štátu a vlastencami, ktorí si čestne a dôstojne plnili povinnosti a službu vlasti a ľudu kládli na prvé miesto.“ Inými slovami, Lubianka (neoficiálny názov tajnej služby) vždy slúžila ľudu. Popravy a genocída patria k prejavom vlastenectva, ľudskej dôstojnosti a profesionálnej cti. Netreba sa kaŕať, ale byť hrdý na svoju minulosť.

Dokážete si v povojnovom Nemecku predstaviť kancelára, ktorý by vyhlásil, že príslušníci gestapa boli „vlastenci, ktorí si čestne a dôstojne plnili povinnosti a službu vlasti a ľudu kládli na prvé miesto“? A že na nich treba byť hrdý? Nemci sa museli desaťročia učiť, ako prekonať Hitlerov fašizmus, ale v novom Rusku sa Stalinov fašizmus pestuje všetkými prostriedkami. Tak funguje ruské „vyrovnávanie sa s minulosťou“.

Prvou a najdôležitejšou reformou novej „diktatúry práva“ bolo oslabenie a vyvlastnenie oligarchov. Novopečení majitelia nesmierneho bohatstva boli opäť degradovaní na servilných správcov svojho majetku. Nominálne zostali držiteľmi akcií a listín k majetku, ale len dovtedy, kým preukazovali lojalitu Veľkému chánovi. Tým, ktorí boli nespokojní, okamžite udelili lekciu. Niektorí utiekli zo strachu pred zatknutím do zahraničia, ako napríklad Vladimir Guginskij alebo Boris Berezovskij. Prvý sa stiahol do súkromia v Španielsku, druhý sa pokúsil vstúpiť do politiky a neskôr ho našli obeseného v jeho vile v Anglicku. Prípada Michaila Chodorkovského by mal byť pre ostatných exemplárnym ponaučením. Za odpor proti diktátu moci si oligarcha musel odsedieť desať rokov v trestaneckom tábore. Rozpad jeho spoločnosti Jukos ukázal celému svetu, že v Rusku neexistuje ani súkromné vlastníctvo, ani nezávislé súdy. Bez týchto dvoch základných pilierov však nemôže existovať „normálna“ trhová ekonomika, ako je zvykom na Západe.

V uluse nemôže existovať súkromné vlastníctvo, pretože by dochádzalo k stretu mocenských sfér. Moc jednotlivca nad jeho súkromným vlastníctvom sa nevyhnutne dostáva do konfliktu s jedinou mocou na samom vrchole. Pod „súkromným vlastníctvom“ sa v tomto prípade nemyslí reálny majetok, ale odmena za lojalitu. Kto stratí dôveru vládcu, môže prísť aj o majetok, ktorý treba chápať len ako dočasnú výhodu. Tento pevný systém osobnej lojality k nadriadeným tvorí chrbtovú kosť režimu. Tak to bolo aj v Sovietskom zväze. Oddanosť komunistickým ideálom nemohla nahradiť

oddanosť šéfovi, od ktorého záviselo, či sa budete mať dobre, alebo nie. Ak sa nadriadený z provincie v uluse dostal na vyššiu pozíciu v Saraji, jeho vazali ho nasledovali aj so svojím majetkom. Tak sa do Moskvy presťahoval aj Putin so svojou leningradskou družinou v tesnom závесе.

Novovybudovaná „inštitucionálna mocenská vertikála“ nie je ničím iným ako prísnu hierarchiou príkazov, teda princípom života, ktorý Rusi dobre poznajú. Demokratické inštitúcie, ako parlament, ústava, súdy, slúžia len na okrasu. Každý chápe, že parlament je v skutočnosti telesnou strážou vládcu, že skutočnou ústavou krajiny je jeho zoznam želaní a že žiadny sudca nikdy neslúži zákonu. Nie náhodou sa traduje obľúbené príslovie: „Zákon je ako oje. Kam ho otočíš, tam sa pohne.“

Demokratický obal štátneho systému spĺňa najvyššie štandardy, ale obsah chutí ako ulus. Prezidentské voľby dávajú subjektom možnosť preukázať lojalitu. Človek má možnosť slobodne odovzdať svoj hlas Veľkému chánovi. Vždy s vedomím, že ak odmietne, na pyramíde moci to nič nezmení. Výsledky budú aj tak zmanipulované. Stalin raz povedal: „Nezáleží na tom, ako hlasujete, ale na tom, kto a ako hlasy spočíta.“ To platí aj pre všetky ostatné voľby v krajine. Falošní voliči sa zúčastňujú na falošných voľbách do falošnej dumy. Voľby do dumy a do miestnych samospráv v Rusku nemajú v podstate žiadny význam, sú iba odrazom domácej politiky, ktorá sa zužuje výhradne na boj mocných o kus koláča. Obyčajných voličov púšťajú k urnám, ale nie ku koláču.

V parlamente sú zastúpené rôzne strany, ale vlastne v ňom žiadne strany nie sú. Ani v tomto prípade nejde o protirečenie. Poučili sme sa zo skúseností z NDR, kde existoval systém viacerých strán. Všetky slúžili jednému pánovi, sovietskej okupačnej moci. To platí aj v novom Rusku. Jedinou výhodou je, že okupačná moc a obyvateľstvo hovoria rovnakým jazykom.

Pyramída moci v dnešnom Rusku vyzerá takto: Na vrchole je všetko jasné. Na ďalších priečkach smerom nadol sa na-

chádzajú takzvaní *silovici* (*silovik*, z ruského *sila* – sila alebo moc), vysokí dôstojníci spravodajských služieb a vojenské velenie. Ich moc je obrovská, zabezpečujú poriadok v ríši. Na ďalšom stupni sú skrotení oligarchovia, za nimi nasledujú poslanci a štátni úradníci. Tí tvoria štátnu štruktúru podobnú armáde. Potom nasledujú pešiaci.

Spojivo, ktoré drží celú konštrukciu pohromade, obstálo v skúške času a funguje dokonale. Je ním strach. Modernizovaná diktatúra nepotrebuje masové represie. Tak ako „inteligentné zbrane“ nahrádzajú v 21. storočí plošné bombardovanie, režim si vystačí bez gulagov, s cieľným individuálnym zatýkaním a vraždami. Stačí zatknúť ministra alebo známeho divadelného režiséra pod heslom „boj proti korupcii“ a ostatní ministri a divadelní režiséri pochopia toto posolstvo bez dvojzmyslov. K takýmto jasným odkazom pre tých, čo boli nespokojní, patrila vražda novinárky Anny Politkovskej a opozičného politika Borisa Nemcova. Ich mená vošli na Západe do povedomia. Stovky menej známych obetí boli zmrzačené, mučené, väznené a zavraždené s cieľom zastrašiť poddaných.

Hromadné popravky sú zbytočné, keď v trestnom zákonníku existuje na každý skutok nejaký článok, ktorý sa dá uplatniť bez ohľadu na to, či občan niečo urobil, alebo nie. Zákony a finančný poriadok sú také zmätočné a protirečivé, že všetci obyvatelia krajiny musia mať pocit, že podliehajú trestnému stíhaniu. Demokratická spoločnosť žije podľa zásady, že dovolené je všetko, čo nezakazuje zákon. V uluse človek nevie, čo je dovolené a čo zakázané, pretože sa to môže kedykoľvek zmeniť. Zákony tu síce existujú, ale žiadne neplatia, pretože jediným zákonom je vôľa tých, ktorí sú pri moci. Súdy sú v krajine nato, aby túto vôľu presadzovali. Selektívna spravodlivosť je jednou z najnovších techník tyranie.

Hlavným taktickým nástrojom diktatúry 21. storočia sú otvorené hranice. Zdá sa, že režim si naštudoval doterajšie

skúsenosti svojich predchodcov a chce sa vyhnúť ich chybám. Vyrastal som v diktatúre 20. storočia. Boli sme otrokmi impéria a impérium nás potrebovalo, takže celá krajina bola obohnaná ostnatým drôtom. Súčasný systém je založený na predaji ropy a plynu do zahraničia, takže obyvateľstvo vôbec nepotrebuje: prečo by sa mali páni deliť o výnosy so spodinou? Preto sú hranice stále otvorené a režim všetkých nespokojencov jednoznačne vyzýva, aby opustili krajinu. Otvorené hranice sú úspešnou taktikou režimu, ako znížiť sociálnu základňu aktívnej opozície v krajine. Za Putinovej éry opustili krajinu milióny ľudí, mnohí majú našliapnuté na cestu do exilu a tento jav má prudko stúpajúci trend. A sú to najmä ľudia s vyšším vzdelaním, inžinieri, vedci, informatici, t. j. skutočná elita národa. Režim oberá Rusko nielen o nerastné zdroje, ale predovšetkým o ľudský kapitál – a ten je predsa najdôležitejšou investíciou do budúcnosti. Táto katastrofálna strata ľudských zdrojov krajinu oslabuje, ale diktatúru posilňuje.

V ríši sa opäť odohráva stará dráma pre troch aktérov: tichý ľud, demokratickú opozíciu a tých, ktorí sú pri moci. Ani dnes, takmer tridsať rokov po „oslobodení nevoľníkov“, drvivá väčšina obyvateľov Ruska nemá pas a nikdy nebola v zahraničí. Nemajú ani peniaze na to, aby jedného dňa vycestovali na Západ. Oba „ruské národy“ žijú bok po boku na tých istých uliciach, ale v paralelných realitách. Väčšina Rusov žije mentálne v stredoveku a verí zombie skrinke v podobe televízie, ktorá im hovorí, že ich svätá vlasť je obklopená nepriateľmi. Na druhej strane však platí, že ruská menšina príliš veľa cestuje, príliš veľa číta a príliš veľa surfuje po internete. Skrátka, voľný pohyb ľudí a výmena informácií so Západom opäť raz predviedli v mojej vlasti ten istý starý škaredý trik. Vírus demokratického svetonázoru je nákazlivý a vzdelané vrstvy obyvateľstva sú naň náchylné, pretože vzdelanie nevyhnutne zahŕňa myšlienku ľudskej dôstojnosti. Títo Rusi vychádzajú do ulíc a myslia si, že